

EINDRAPPORT BETREFFENDE DE STRUCTUUR
VAN DE HOGERE OPLEIDINGEN IN DE GEZONDHEIDSZORG

april 1971

1 INLEIDING

In het kader van de wet op het voortgezet onderwijs wordt een aantal opleidingen gesubsidieerd die zijn gerangschikt onder het hoger S.P.O. Deze opleidingen vertonen geen onderlinge samenhang. Zij zijn gesticht als uitvloeisel van concrete personeelsbehoeften in het arbeidsveld, als voorbereiding op functies van hoger niveau in de gezondheidszorg. Hiertoe behoren:

- Cursussen: stafcursussen;
 docentenopleidingen part-time; full-time);
 cursussen voor functies in de maatschappelijke gezondheidszorg;
 cursussen voor functies in de sociaal-psychiatrische zorg;
 cursussen voor bijscholing van stageleiders.
- Scholen: een school voor de maatschappelijke gezondheidszorg;
 twee hogere scholen voor verplegenden met studierichtingen "management" en "docentenopleiding".
- In voorbereiding: hogere beroepsopleiding als basisopleiding.

1.1 Tot de bovengenoemde cursussen worden diegenen toegelaten die zowel het diploma MAVO IV (of overeenkomstig niveau) als het A of B diploma bezitten. In het systeem van de W.V.O. is dit in zoverre juist dat een middelbare beroepsopleiding kan gelden als toelaatbaarheidseis voor hoger beroepsonderwijs. Echter: de A en B opleidingen zijn in onderwijskundig opzicht geen volwaardige middelbare beroepsopleidingen en het MAVO diploma kan slechts toelaatbaarheid verzekeren tot het MBO. E.e.a. leidt in de praktijk tot een onbevredigende situatie. Het feit dat een opleiding buiten de W.V.O. als toelatingseis gehanteerd wordt tot een hogere opleiding leidt op zichzelf reeds tot de noodzaak van de stichting van een middelbare opleiding.

1.2 De beide genoemde hogere scholen eisen het A of B diploma en daarnaast het HAVO diploma. In de praktijk wordt van dit laatste vaak afgeweken daar HAVO bezitters zich in onvoldoende mate in de verpleging begeven en daarin blijven. De vraag mag gesteld worden of de doelstelling van deze HSV's ("voorbereiding op hogere leiding gevende functies in de gezondheidszorg") op deze basis wel adequaat kan worden verwezenlijkt. De hogere leiding gevende functies vergen een brede algemene beroepsopleiding op hoog niveau, waarvoor de ondergrond in de huidige A en B opleiding ontbreekt. Dit leidt tot de gedachte dat bij deze categorie een schakel ontbreekt tussen HAVO opleiding en voortgezette beroepsopleiding, die slechts zeer ten dele wordt vervangen door de huidige in-service opleiding. Nu een basisopleiding van hoger niveau (HBO-V) wordt voorbereid in het raam van de W.V.O., is het

noodzakelijk geworden beleids-beslissingen voor te bereiden ten aanzien van een samenhangende oplei-dingsstructuur.

- 1.3 De commissie is tot de conclusie gekomen dat een poging tot structurering van het hoger beroepsonderwijs in de gezondheidszorg niet geheel zinvol zou zijn zonder daarin tevens het middelbaar beroepsonderwijs te betrek-ken. Daarbij dient te worden opgemerkt dat het MBO voor verplegenden in de zin van de W.V.O. weliswaar niet bestaat, doch dat experimenten daar-toe zijn geïnitieerd. De commissie stelt zich daarom voor een toekomst-perspectief te ontvouwen, dat in het licht van de huidige ontwikkelingen voor verwezenlijking vatbaar lijkt te zijn, indien althans deze experi-mentele scholen na verloop van tijd in het subsidieverband van het ministerie van O&W worden opgenomen.
- 1.4 De commissie heeft in eerste aanleg haar gedachten laten gaan over de beroepsopleidingen in de verpleegkunde en vervolgens enkele beschouwingen gewijd aan de mogelijkheid om aan deze beroepsscholen voor de verpleeg-kunde ook opleidingen te verzorgen voor verwante be-roepen in de gezond-heidszorg.
- 1.5 Achtereenvolgens worden aan de orde gesteld:
 - Middelbaar Beroepsonderwijs voor Verplegenden (MBO-V)
 - Voortgezette opleidingen op basis van MBO
 - Hoger Beroepsonderwijs voor Verplegenden (HBO-V)
 - Voortgezet Hoger Beroepsonderwijs voor Verplegenden
 - De mogelijke uitbreiding van MBO-V en HBO-V tot middelbare, respectievelijk Hogere scholen voor de Gezondheidszorg
 - De relatie HBO - Wetenschappelijk Onderwijs

2 BEGRIPPEN

De commissie meent er goed aan te doen enkele door haar gehanteerde begrippen nader aan te duiden. Deze begripsaanduidingen zijn slechts als zodanig bedoeld en houden geen waarde-oordeel in over bestaande vormen van opleiding. Het is de commissie bekend dat reeds geruime tijd pogingen worden ondernomen om de huidige in-service opleiding te verheffen boven het niveau van de zuivere functie training.

- 2.1 "Opleidingen in dienstverband" of in-service opleiding: de leerling treedt als werknemer in een functie en wordt in die functie geschoold. Opleidingen in dienstverband zijn derhalve per definitie functie-opleidingen.
- 2.2 "Beroepsopleidingen" onderscheiden zich van functieopleidingen door hun gerichtheid op de totaliteit van het beroep, door groter "breedte" en "diepte", waardoor zowel de horizontale als de verticale functie-mobiliteit wordt bevorderd.
- 2.3 Beroepsopleidingen in de verpleging zullen zich richten op het gemeen-

schappelijke van de onderscheidene arbeidsvelden. Zij zijn, met andere woorden, gebaseerd op integratie van de diverse opleidingen, als ook van de intra- en extra-murale zorg.

2.4 Beroepsopleidingen kunnen zich volgens de wet op het voortgezet onderwijs afspelen op middelbaar of op hoger niveau. In beide gevallen bieden ze een "voorbereiding" op het beroep. Het arbeidsveld heeft in deze voor-bereiding en uiteraard, na afloop daarvan, in de verdere ontplooiing van de beroepspersoonlijkheid een taak.

3 MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS VOOR VERPLEGENDEN ("MBO-V")

3.1 De huidige opleidingen in dienstverband fungeren de facto als middelbare beroepsopleidingen, enerzijds omdat men deze opleidingsvorm lange tijd als de enige juiste heeft beschouwd, anderzijds omdat de diploma's A of B in de plaats treden van eindexamen's MBO als toelatingseis tot de cursorische opleidingen in het HBO, en tot de Hogere Scholen voor Verplegenden.

3.2 De commissie gaat uit van de gedachte dat middelbaar beroepsonderwijs in de zin der wet tot stand zal komen - gezien de reeds voorbereide experimenten - doch wil zich niet uitspreken over de vraag of dit op langer termijn naast de huidige opleidingsvorm zal blijven bestaan, dan wel daarvoor in de plaats zal treden.

3.3 Middelbaar beroepsonderwijs zal dienen aan te sluiten bij de voorafgaande schoolopleiding (MAVO IV of daarmee gelijk te stellen opleidingsniveau) en, naar de mening van de commissies die zich met dit onderwerp bezig-houden, drie-jarig dienen te zijn.

3.4 In de kring van verplegenden en initiatiefnemers van experimenten bestaat voorshands geen communis opinio over de vraag of deze middelbare opleiding zich zal moeten richten op twee duidelijk te onderscheiden vormen van beroepsuitoefening (respectievelijk "ziekenverzorgsters" en "verpleegsters") met verschillend "ingangsniveau" (respectievelijk MAVO III of IV), dan wel op één vorm van beroepsuitoefening met een zekere niveau-differentiatie tijdens de opleiding. De commissie meent zich van deze problematiek te moeten distantiëren omdat deze niet van invloed is op de structuur van de hogere opleidingen.

3.5 De commissie is van mening dat de middelbare beroepsopleiding in haar eindfase enige differentiatie zal kunnen bieden in overeenstemming met de voorkeur der leerlingen voor een bepaald arbeidsveld (b.v. algemeen ziekenhuis of psychiatrische zorg) doch dat zij haar karakter van algemene beroepsvoorbereiding dient te behouden. In het MBO zullen dus geen specialistische opleidingen kunnen worden geboden; deze blijven voorbehouden aan de desbetreffende instellingen in de vorm van "in-service training".

3.6 De commissie meent voorts dat vorm en inhoud van de middelbare opleidingen en van de hogere opleidingen bij voorkeur op elkaar dienen te worden afgestemd, teneinde de doorstroming te vergemakkelijken en eventueel tijdverlies bij doorstroming zoveel mogelijk te beperken.

4 VOORTGEZETTE OPLEIDINGEN OP BASIS VAN MBO

4.1 De vraag zou gesteld kunnen worden of de onder punt 1 genoemde opleidingen wel alle terecht in het beroepsonderwijs zijn opgenomen; of deze - met name stafcursussen en de opleidingen voor de extramurale zorg - niet te zeer het karakter hebben van opleidingen voor bepaalde functies. Even-als zulks in het bedrijfsleven gebruikelijk is zouden deze cursussen onder de verantwoordelijkheid van het arbeidsveld kunnen worden gebracht. Deze vraag is echter voorshands alleen van academisch belang. De commissie is van oordeel dat de bestaande cursussen in zodanige mate in een onmiddellijke behoefte voorzien, dat een beëindiging daarvan niet verantwoord zou zijn.

4.2 Hoewel de huidige in-service opleiding formeel geen middelbare beroepsopleiding is, zou een inpassing van de in punt 4.1 genoemde cursussen in het MBO kunnen worden overwogen. Dit is evenwel niet zinvol omdat deze cursussen ook in de toekomst, na invoering van een MBO-V, zullen blijven bestaan, en opleidingen na beëindiging van een middelbare beroepsopleiding als HBO moeten worden beschouwd. Wel zullen zij stuk voor stuk op hun betekenis moeten worden gezien in het licht van de ontwikkelingen die zich dan in het hoger verpleegkundig onderwijs zullen voordoen.

4.3 De commissie heeft zich beraden op de vraag hoe deze cursussen in de toekomst zullen moeten worden ondergebracht. De voorkeur van de commissie gaat uit naar onderbrenging bij de te stichten zelfstandige "Scholen voor de Verpleegkunde of voor de Gezondheidszorg" (zie punt 7). Zij meent dat dit zou passen in het kader van een beleid dat gericht is op de ontwikkeling van een eigen beroepsidentiteit van de verpleegkunde. Deze heeft naast meer specifiek verpleegkundige ook medische en agogische aspecten doch kan daarmee niet worden vereenzelvigd. De commissie constateert dat het vraagstuk van de organisatorische onderbrenging ook in de kring van de sociale academies in discussie is.

5 DE HOGERE BEROEPSOPLEIDING VOOR VERPLEGENDEN ("HBO-V")

Terzake van de HBO-V kan de commissie verwijzen naar het rapport van de subcommissie HBO-V, ingesteld door de Commissie van Overleg Onderwijs-Volksgezondheid. Een enkele opmerking moge hieraan worden toegevoegd.

5.1 Bij het inrichten van een hogere beroepsopleiding staat men al

dadelijk voor een principiële keuze. Is deze beroepsopleiding "hoger" in dien zin dat een vervolg geboden wordt op de middelbare beroepsopleiding, of zal dit eveneens een basisopleiding zijn, maar dan van hoger gehalte?

De sub-commissie heeft zich achter het laatste principe gesteld. Ook de HBO-V zal dus een algemene beroepsvoorbereiding bieden, en wel aan leerlingen met een zodanige vooropleiding (HAVO) dat zij dezelfde - en méér - stof kunnen verwerken op een aanzienlijk hoger niveau.

De leerlingen zullen voorts niet alleen gebracht worden tot een méér en beter hanteren van kennis-inhouden, maar ook tot een meer kritische en creatieve attitude ten opzichte van de praktijk van de gezondheidszorg dan in een middelbare opleiding mogelijk zou zijn. Deze gedachtengang houdt in dat de leerlingen niet zonder meer bestemd zijn voor hogere functies. Indien zij daartoe de geschiktheid bezitten, zullen zij behoren tot de categorie waaruit leidinggevende functionarissen kunnen worden gerecruteerd.

- 5.2 Uitgaande van de gedachte dat deze opleiding deels dezelfde, doch ander-deels ook méér stof zal bieden, dat de leerlingen ook een bredere en grondiger begeleide ervaring van de praktijk moet worden geboden dan in de MBO-V, is de sub-commissie HBO-V in haar bovengenoemde rapport gekomen tot een 4-jarige opzet.
- 5.3 De toelating geschiedt op basis van het HAVO diploma. Daarnaast moet het mogelijk zijn de doorstroming mogelijk te maken voor hen die om een of andere reden niet aan de HAVO-eis konden voldoen doch in de MBO blijken gaven van geschiktheid voor het HBO. Indien de middelbare opleidingen in zoverre een overeenkomstige structuur vertonen als de HBO, dat beide categorieën in het derde leerjaar in stage gaan, kan een "overstap" naar het eerste leerjaar HBO gerealiseerd worden na twee jaar MBO.
- 5.4 Het laatste impliceert dat leerlingen die na twee jaar HBO-V, om welke reden dan ook, de voorkeur geven aan een kortere opleiding en een meer praktijkgerichte carrière, in principe kunnen omschakelen naar de MBO-V, zonder enig tijdverlies.
- 5.5 De HBO-V wordt beëindigd met een schoolexamen waarna een diploma wordt toegekend. De wijze waarop de leerlingen vervolgens het recht wordt verleend tot beroepsuitoefening is ten departemente van SOZAVO in studie.

6 VOORTGEZET HOGER BEROEPSONDERWIJS

- 6.1 In punt 1 zijn de beide Hogere Scholen voor Verplegenden genoemd. De commissie heeft de indruk dat deze indertijd zijn gesticht om te voorzien in twee duidelijke behoeften: hoger kader en docenten voor de in-service opleidingen. Grondgedachte daarbij is geweest dat de bestaande basis-opleidingen bezocht worden door een percentage HAVO

(toen: HBS/MMS/GYMN.) diploma bezitters, die als potentieel kader deze scholen zouden kunnen bezoeken. Deze verwachting is niet geheel uitgekomen. De commissie is van mening dat deze beide scholen slechts dan ten volle tot hun recht zullen komen indien zij een "onderbouw" krijgen in de vorm van de bovenbesproken HBO-V. De principe beslissing om deze aan beide scholen te verbinden is inmiddels genomen.

- 6.2 De huidige Hogere Scholen voor Verplegenden kennen een opleiding voor "management" en een docenten opleiding. Het komt de commissie voor dat de opleiding voor "management" (die wel een Nederlandse naam moet krijgen) een logische voortzetting vormt van de voorafgaande algemene beroeps-opleiding. Zulks in tegenstelling tot specialistische opleidingen (b.v. intensive care, die in het arbeidsveld moeten plaats vinden).
- 6.3 De docenten opleiding - waaraan naar de mening van de commissie een zeer hoge prioriteit moet worden toegekend - vormt een vraagstuk op zichzelf. Zij meent over de structurele inpassing hiervan geen uitspraken te moeten doen en de instelling van een afzonderlijke commissie tot dit doel te moeten bepleiten.
- 6.4 De commissie meent dat de beide "Hogere Scholen voor Verplegenden" dienen te worden samengebracht met de te stichten HBO-V's en stelt voor hieraan de naam te hechten van "Hogere School voor de Verpleegkunde" of "Academie voor de Verpleegkunde", dan wel - gezien punt 7 - de naam "Hogere School (of Academie) voor de Gezondheidszorg".

7 SCHOLEN VOOR DE VERPLEEGKUNDE OF SCHOLEN VOOR DE GEZONDHEIDSZORG?

- 7.1 De commissie meent dat het in de lijn der ontwikkeling ligt (en een aantal initiatieven wijst reeds in die richting) dat opleidingen voor meerdere beroepen in de gezondheidszorg onder één dak tezamen worden gebracht. Zowel op middelbaar als op hoger niveau kan men zich voorstellen dat, met name paramedische beroepen of medisch-technische beroepen, een relatie bezitten met de verpleegkunde, naar een zelfde arbeidsterrein leiden, vooruitzichten op dezelfde functies kunnen bieden (i.c. staf-functies), deels overeenkomstige studie-inhoud met zich brengen, en derhalve zouden passen in één opleidingsverband. Voor zover deze beroepen een zeker agogisch aspect gemeen hebben, zou de commissie een dergelijk samengaan in een school voor de gezondheidszorg toejuichen. Waar dit laatste ontbreekt zoals b.v. bij de analisten, acht zij een samenhang met het technisch onderwijs meer op haar plaats. De commissie denkt aan een MBO of HBO-school met meerdere afdelingen, eventueel van ongelijke studieduur. Door deze ontwikkeling zou het docentenprobleem voor de verschillende beroepsgerichte vakken wellicht gemakkelijker tot een oplossing kunnen worden gebracht.
- 7.2 De commissie meent voorts dat het wellicht in enkele gevallen mogelijk en gewenst zal zijn te geraken tot scholengemeenschappen van MBO en

HBO, waarin meerdere opleidingen in het kader van de gezondheidszorg op verschillend niveau worden verzorgd.

8 DE SAMENHANG HBO - WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS

De commissie heeft gemeend ter afronding van haar advies enkele gedachten te moetenponeren over de samenhang HBO - Wetenschappelijk Onderwijs, hoewel zij zich op dit terrein niet competent acht.

8.1 Het wil de commissie voorkomen dat het gewenst is de problematiek van het "tertiair onderwijs in de gezondheidszorg" te doen bestuderen door een daartoe in te stellen commissie, analoog aan de commissie Sassen".

8.2 De commissie ziet perspectief in de ontwikkeling van een "School of Public Health", een onderwerp dat in universitaire kring reeds lang in discussie is. In een dergelijk Instituut zouden uitsluitend afgestudeerden uit verschillende disciplines (artsen, ingenieurs, economen, juristen, technici, verplegenden) dienen te worden geschoold voor functies of taken in de gezondheidszorg. Gezamenlijke studie van dergelijke uiteenlopende categorieën zou een belangrijke stap kunnen betekenen in de richting van toekomstig functioneren in samenwerkingsverbanden. Verpleegkundigen zou toegang kunnen worden verleend na de afronding van hun eventuele voortgezette studie.

Naast het functioneren in de praktijk van de gezondheidszorg zou deze instelling van "post-academiaal onderwijs" ook de voortdurende bij- en herscholing van diverse categorieën, w.o. ook verplegenden, in haar doelstelling kunnen betrekken.

De commissie is van mening dat de opleiding voor "management" voor verpleegkundigen binnen het kader van het HBO dient te blijven. Zij acht het niet gewenst in deze school of Public Health een dergelijke opleiding op te nemen op een zodanige wijze dat daardoor de Hogere School voor de Verpleegkunde op een essentieel punt zou worden uitgehold.

8.3 De commissie meent dat één probleem in het bijzonder een snelle oplossing vereist, en niet kan wachten op allerlei structurele veranderingen: een beperkt aantal verpleegkundigen zou toelating dienen te verkrijgen tot het afleggen van universitaire examens. Zij geeft in overweging daartoe een afzonderlijke commissie ad hoc in te stellen. Voor de toekomstige ontwikkeling van het verpleegkundig onderwijs acht zij dit van bijzonder belang,

9 OVERGANGSREGELINGEN

9.1 De commissie meent dat gedurende een ruime overgangsperiode - en, zo de in-service opleidingen blijven voortbestaan, wellicht permanent aan abiturienten van de huidige opleidingen de mogelijkheid moet worden geboden tot deelname aan de nieuwe vervolgoopleidingen, zover deze het MBO-V of het HBO-V diploma zullen vereisen.

9.2 Dit betekent dat op de duur, zowel aan de MBO-V, als aan de HBO-V, schakelcursussen kunnen worden verbonden naar de mate waarin behoefte daaraan zal bestaan. Deze cursussen zullen dienen om hen die de huidige A of B opleiding gevolgd hebben op het peil te brengen van de dan bestaande geïntegreerde opleiding.
Daar een aantal verplegenden beide opleidingen gevolgd heeft, zal de schakelopleiding niet voor ieder dezelfde inhoud en duur hebben.

april 1971

INSTELLING VAN DE COMMISSIE

De commissie werd samengesteld op verzoek van de Staatssecretaris van Onder-wijs en Wetenschappen d.d. 26 november 1969 nr. SPO 160644.

DE SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

C.A.R. Graamans, Voorzitter (Inspecteur SPO)

Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen

A.B. van Son)

(plv. J.J.E. van Dooremaal)

Drs. J.B.L.M. Bouwman

Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid

Hr. J. de Vries

(plv. Mr. J.L. van de Graaff)

Geneeskundige Hoofdinspectie van de Volksgezondheid

B.T.G. de Jong, arts

Mejuffrouw M. van Driel Krol

Geneeskundige Hoofdinspectie van de Geestelijke Volksgezondheid

Mejuffrouw C.J.M. Nieland

Katholieke Hogere School voor Verplegenden Nijmegen

Drs. W. de Hey

Dr. W. Hopman

Mejuffrouw A. van Eindhoven

Seminarium voor Practische Gezondheidszorg Utrecht

E. van de Weg, arts

Mejuffrouw C.A.M. Verbeek

Mejuffrouw C. in 't Veld

School voor Maatschappelijke Gezondheidszorg Driebergen

Drs. F.C.L. Goosman

Vereniging van Directies van Sociale academies

Mr. J.F. Hornstra

namens de Sociale Academies

Mejuffrouw N.A.M.M. Dierick